BAŞDAN

Haftalık siyasî magazin

Salı günleri çıkar halk gazetesi
Gazetenin müessisi ve sekreteri:
Aziz NESİN
Sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden
Orhan MÜSTECAPLI
Adres: *Kumkapı, Derinkuyu sok. No. 4*
İSTANBUL
Abone: Bir yıllık 500 kr. Altı aylık 250 kr.
Fiatı 10 kr.
Yıl 1 — Sayı 7
21 Eylül 948 Salı
SEYHAN BASIMEVİ

Türkiyede inkılâp başlamamıştır

Türk halkının dörtte üçünden fazlası köylüdür. Geriye kalan kısım içinde de koca bir işçi kütlesi vardır. Bu günkü Türk köylüsünün üç bin sene evvelki Eti köylüsünden en ufak bir farkı yoktur. Sıtma, trahom, verem ve firengi köylüyü kırıp geçiriyor. Köylü, mektepsiz, öğretmensiz, ışıksız, helâsız, vasıtasızdır. Köylü hayvanlarile beraber yatar. Köylümüzün çoğu, hâlâ kara saban kullanıyor. Emin Sazak, Adnan Menderes gibi toprak ağaları, bütün debdebelerile hâkim duruyorlar. Bundan çıkan netice şudur ki: «İnkılâp partisi» olmakla oğünen halk partisi, bir inkılâp partisi değildir. Öyle ise nedir?

Halk Partisi, istiklâl savaşını yapan Türk köylüsü ile bütün bağlarını koparmış bir teşekkül olduğu için, kendi içindeki bir kaç bin adamın menfaatlerini ön plâna alan, yirmi beş yıldır büyük memuriyetlerden, ticaretlerden ettiği kâr, menfaat ve faydalarla derme çatma ve sözde bir burjuvazi yaratmış ve köylümüzün, işçimizin yürekler acısı sefaleti üzerine kurduğu oligarşik refahı «Türkiyenin inkılâp ve refahı» diye ilân ederek âlemi kandırmağa çalışmıştır. Halk Partisi bu facianın şimdi farkına varmış, kendi saltanatını devam ettirebilmek için de ortaya yeni bir parti sürmüş bulunuyor. Yirmi beş yıldır yetiştirdiği sözde burjuvazinin bu tarafa aktarılması ile teşekkül eden yeni parti aslında, milletin üstünde oturan bir avuç insanı da aralarına alarak, saltanatlarını devam ettirmesidir.

Tanzimattan beri yapılan sudan ve sözde inkılâplar, nasıl Türk köylüsünün hayatında hiç bir değişiklik yapmadı ve tâa Etilerden gelen hayat şekli nasıl aynen devam ettiyse «İnkılâp partisi» nin inkılâbı da iyiye doğru hiç bir değişiklik yapmamıştır. Fakat beliren yeni şartlar, dünyanın yeni istikameti içerden yükselen feryat ve şikâyetlerden kurtulmak için yeni ve sudan bir harekete girişti, Türkiyede demokrasi ilân ediyor. Hakikatte mesele köylü ve işçi, yani Türk halkı meselesi değil, yine ve sadece kendilerini ve menfaatlerini kurtarmak meselesidir. İstibdadın adı meşrutiyet olunca, Türkiyenin kurtulacağını umanlar, çok geçmeden sukut-u hayâle uğramışlardı. Cumhuriyet olunca ayni ümit ve ayni sukut-u hayâl. Şimdi de, cumhuriyetin diktatörlük safhasından demokrasi safhasına geçerken yine ümitler. Fakat bu bir avuç insanın güttüğü ayni zihniyetle, Türk halkını yeni ümit ve yeni sukut-u hayâllerin beklenmesi zaruridir!

Basın Hürriyeti

17 temmuz 1948 tarihli Cumhuriyet gazetesinden aynen alınmıştır :

Benjamin Constant, matbuat hürriyetinden mahrum milletlerin birer esir kütlesinden farksız olduklarını söyler. Filhakika tarihin büyük müstebidlerinden hiç biri, gazetelerin hakikati olduğu gibi yazmalarına meydan vermemiştir. Demokrasi rejimlerinde ise, memur, sınıfı matbuat aleyhine cephe almıştır. Bu şekilde hareketin sebebini izah etmek kolaydır. İnsanların kudret ve nüfuzları arttığı nisbette, tenkidler karşısında tahammül kabiliyetleri zayıflar. Kendilerine emanet edilen vazifeyi lâyıkile yapamıyan bütün mevki sahibleri, fikir hürriyetine düşman kesilirler.

Muasır hukuk nizamında, teşrî kuvveti kanunların lâyıkile tatbikını temin edebilmek mevkiinde değildir: Hükûmetlerin hakikı icra uzvu, memur teşkilâtıdır. Fiilî iktidar, icra salâhiyetini kullanan büroların elinde toplanmıştır.

30 sene evvel de böyle diyorlardı

Zalim denilen pedişahların saltanatları devrinde, öyle yazılar yazılmıştır ki, bu gün o yazıları aynen ve imzasız olarak gazetemize koysak, bizi o yazıların muharriri zannile derhal tevkif ederek, hakkımızda matbuat kanununun en ağır maddelerini tatbik ederlerdi. Bu sözümüzün bir palavra olmadığını isbat için, her hafta eski yazılardan bu günkü şartlara göre neşredilebilecek olanları basacağız.

Bir muharrir için, maziden medet ummak ne kadar acıdır. Aşağıda okuyacağınız yazı otuz sene evvel, Celâl Nuri tarafından "Tarih-i Tedenniyat-ı Osmaniye„ adlı kitapta o zamanki hükûmete karşı yazılmıştır. Ve ne kitap toplattırılmış, ne muharriri hapse atılmıştır.

***

«Milyonlarca nüfusun mukadderatına hakkınız olmaksızın riyaset ediyorsunuz. Devleti keyfî hudutlar içinde idare ediyorsunuz, Veli nimetlerimiz olan köylünün ekonomik ve manevi seviyesini biraz yükseltmek için, küfran-ı nimetten başka ne yaptınız?

Parti kavgalarına, siyasî ihtisaslara ehemmiyet vererek kendinizi düşündünüz. Muhtelif tesirler ve unsurlar teşkilâtımızı içten içe yıktı. Hiç bir şeyi görmediniz, yahut görmek istemediniz. Hastalıkları milletten gizlediniz. Milletin başına diplomasız doktorlar geldi. Lüzumlu ilâçları kocakarılardan tedarik ettiler. Başınızı kaldırıp Avrupaya bakmadınız.,. Siyasette başlıca proğramınız şahsiyyat oldu. İşler nâ ehillerin, nâmertlerin elinde kaldı. Hepiniz bu hâlin mes'ulüsünüz.

Burası da öyle

Hindistan ve İrlanda, İngilterenin müstemlekesi iken, İngiliz mebuslarından John Brait, İngiliz parlâmentosunda, Irlandanın ve Hindistanın İngilizler tarafından nasıl istismar edildiğini aşağıdaki sözlerile belirtmiş ve o zamanki İngiliz hükûmetine hücum etmiştir. Biz bu yazıda tasvir edilen o zamanki Hindistan ve Irlanda halkı ile, şimdiki Türkiyenin işçi ve köylüsü arasında çok yakın benzerlik görmekteyiz. Zavallı Irlanda ve Hindistan halkını İngilizler istismar ediyordu. Acaba Türk köylüsünü, Türk işçisinin kimler istismar etmektedir.

***

"Milyonlarca köylümüzün sefaletinden, köylerimizin mekfepsizlik, ışıksızlık durumundan, köy evlerinde henüz helâ bulunmadığından, insan ve hayvanın ayni çatı altında barındığından, 3000 senelik kara sabanın hâlâ hâkim istihsal aleti olduğundan kuru laf olarak bahseden Faşisto - Demokrato - Liberal ekâbir alayına, insanlık hislerini ifade ederek yüksek merhametlerini (!) göstermek isteyen bu güruh-u lâ yüfkühun'a :

— Yalan söylüyorsunuz efendiler! Hâdiseleri niçin kendi adlarile adlandır mıyorsunuz? Acaba meselenin esası sizler değil de köylülerimiz midir?

Sizin çiftlik ağalarınız, memurlarınız, karaborsacılarınız, dış dostlarınız köylüyü istismar, tahkir, tazyik ediyorlar... Burada en mühim mesele sizin şeref veya şerefsizliğiniz meselesidir. Onun için size diyorum ki: Köylümüzün sefalet ve ıztırabı meselesi "köylü meselesi„ değil, "iktidar meselesi„ dir, kaatiller meselesi, zâlimler meselesi ve gâsıplar meselesidir, yoksa kurbanlar meselesi değil...

Bu da bir Rüya tâbirnamesi

Ekseri vukua gelecek mugayyibat âlemi manada aptallara malûm olur.

* Rüyada Demir Ahmedi gördüyseniz, onu görmekten ise uyanık yatmak evlâdır.

* Dam üstünde saksağan görmek, Köprülü Fuadın nutuk vereceğine alâmettir.

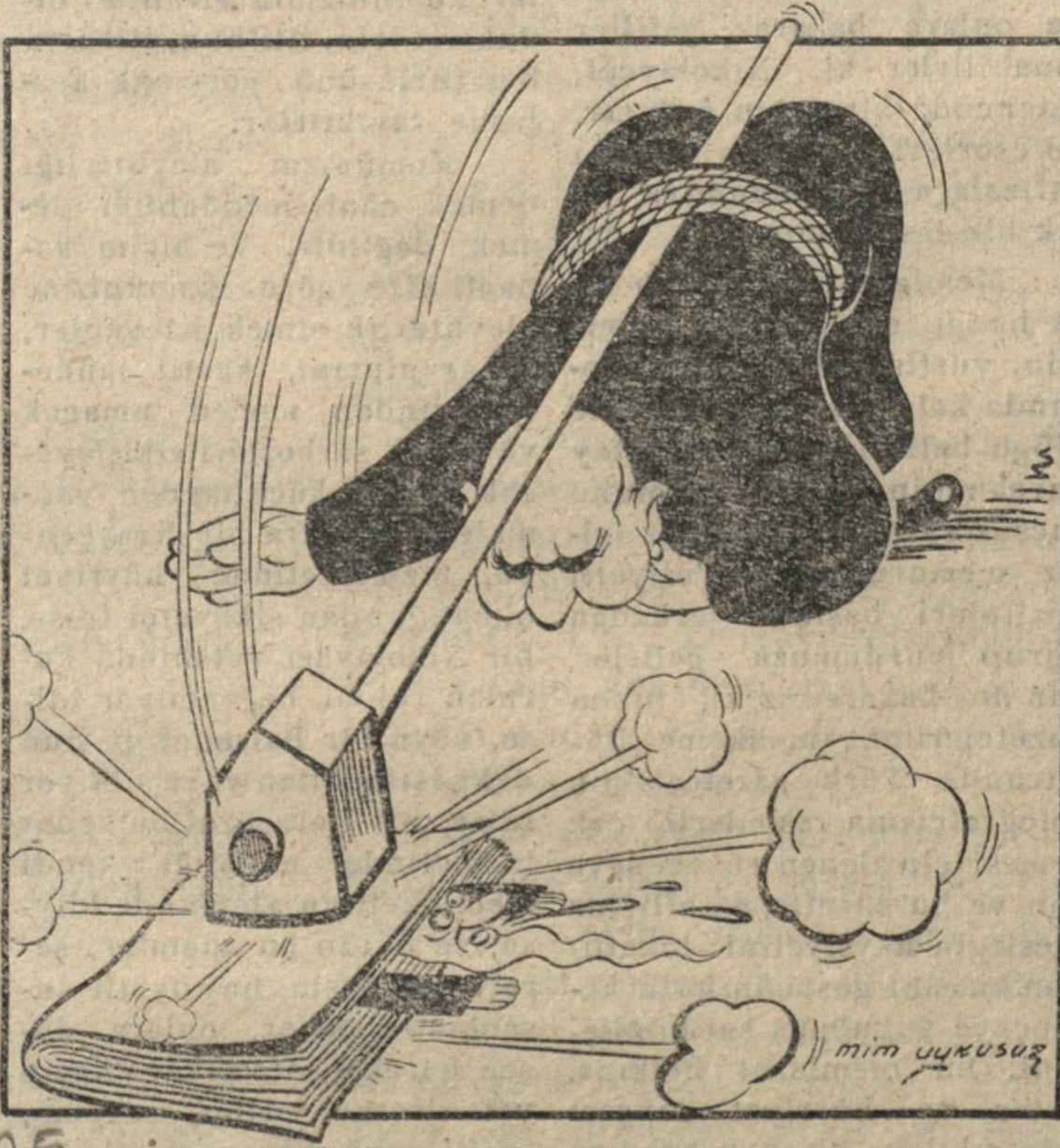
* Rüyada miskin illetine müptela olmak, büyük adam olacağınıza delalettir.

* İnsan kendini rüyada donsuz görse vergilerin artacağına delalettir.

* Rüyada Emin Sazak,ın İstanbula dahil olduğu —Allah göstermesin— müşahede edilse, İstanbulda yedi sene kıtlık olacağına delildir.

* Âlemi manâda Demokrat partiye girip,te fikirlerinizi açıkca söyleseniz, haysiyet divanına verilip, ardınıza sepet bağlanacağına delâlet eder.

* Rüyada memleketimize demokrasinin ve hürriyetin geldiğini görseniz, bir uzvunuzun açık kaldığına alamettir, derhal örtününüz.

Bizim köyde ilim ve ilim adamına hürmet !
(Sağ ve sol cereyanlarla mücadele cemiyetine ithaf edilmiştir.)

GELECEK SAYIMIZDA
Kerim Sadi'nin «Tevfik Fikret» hakkında mühim bir yazısı.

Bay X ile röportaj

Bay X, üniversitede profesördür. Son zamanlarda üniversite muhitinde cereyan eden hâdiseleri, içinde bulunduğu için en iyi bilen zattır. Fikrini almak maksadile ziyaretine gittim. Elleri ni uğuşturdu, büklüm büklüm oldu.

— Vallahi, nasıl söyliyeyim, bilmemki, dedi. Söylesem laf olur, söylemesem dert olur. Rica ederim beni mazur görün, için de bulunduğum üniversite hakkında bir şey söyliyemiyeceğim.

— O halde san'ata dair konuşalım.

— Neşretmemek şartile olur.

Profesörü haklı buldum. Adamı vekâlet emrine alabilirlerdi.

San'atkârlar daha serbest fikirlidir diye bir aktörün yanına gittim.

*

Bay X, şehir tiyatrosunda aktördür. Daha ilk sualimi sorar sormaz:

— Affet dedi memurlar kendi daireleri hakkında beyanatta bulunamazlar.

— Siz memur musunuz?

— Biz deve kuşuyuz. Sırasında bareme tabi belediye memuruyuz, sırasında da san'atkârız.

Zavallı adamı haklı buldum. Ekmek yediği müesseseyi tenkit ederse, bir kulpunu bulup kapı dışarı ederlerdi.

Memleket meselelerini konuşmak üzere salahiyetli bir zatın yanına gittim.

*

Bay X bir umum müdürdür. Daha beni görür görmez :

— Yiyelim, içelim, gezelim, fakat bana bir şey sorma dedi, sonra ilâve etti :

— Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.

Hak verdim; bu umum müdür için dünya dokuz köyden ibaretti.

Tamamile serbest iş ya pan birisile konuşmaktan başka çare yoktu.

*

Bay X, bir tüccardır.

— Vallahi azizim dedi, söylenecek o kadar çok söz var ki. Fakat gel de söyle. Kör olası hanede evlâd ü ayâl var. Eğer doğruyu söylesem, bin bir türlü zorluk çıkarırlar.

Bu adam da haklı idi.

*

Ey sayın okuyucu, bütün bu hakikatlere rağmen:

Hâlâ bu memlekette demokrasiş var derlerse; hâlâ vicdan hürriyeti var der lerse.

Hâlâ söz hürriyeti, basın hürriyeti var derlerse!

Sen de ister inan, ister yat yuvarlan.

Komünizm düşmanlığı, câni meddahlığı mı?

Yazan : *Naci SADULLAH*

Bir sarhoş Kravçenko Amerikada: "Hürriyeti seçtim„ isimli bir kitap çıkararak. kendi öz vatanına ve vatandaşlarına söğüp sayar; bizim gazetelerimiz hemen kitabın da, yazarının da meftunu, meddahı, hayranı, tellâlı kesilirler. Ve onlara bakarak gafiller sanabilirler ki; Kravçenko sahiden hürriyet aşıkı bir kahramandır. Ve eserleri de Hürriyet dininin vecd içinde okunulması farz olan âmentüsüdür.

Bir Nikolayçef İngilterede: «İtham ediyorum» isimli bir kitap çıkararak, kendi öz vatanına ve vatandaşlarına söğüp sayar ve bizim gazetelerimiz hemen, bu kitabın da, yazarının da meftunu, meddahı, hayranı ve tellâlı kesilirler. Ve onlara bakarak gafiller sanabilirler ki. Nikolayçef, vatancüdâ bir vatan âşıkıdır. Ve eserleri de, vatan aşkının hafızalara nakşolunmıya lâyık bir dâsitanıdır.

Memleketlerinde kim bilir hangi suçları işledikleri için, yurtlarından kaçmak zorunda kalan yarım düzüne ne idügü belirsiz «Gospodin» tayyarelerinin masum pilotunu suçsuz râsıdını, günahsız telsiz memurunu, mes'uliyetli vazifeleri başında arkadan vurup yurdumuza gelirler. Bir de bakarsınız ki, bizim gazetelerimiz, mahkeme huzurunda Türk gazetecisinin fotoğrafçısına resîmlerini çekmemesi için alenen rüşvet savuran ve bu suretle, şerefli bir mesleğin haysiyetini tokatlıyan bu câni gospodinlerin kelepçeye vurulmuş kanlı ellerini, bu memleket halkına, vatan ve hürriyet kavgası için sıkılmış birer kahraman yumruğu gibi gösterirler. Ve siz Avukat Balsanof'un, kaatil Veldanof'un mahkeme huzurundaki savunmalarını, o gazetelerin baş makale sütunları üzerinde, birer millî kahraman hatibinin şerefli kelâmları gibi kocaman puntularla hâlelenmiş görürsünüz.

Bir Bulgar viskolonsu Karagözof, memleketine geriye çağırıldığı için, kendi memleketi aleyhinde söğüp sayar, buna gazetelerimiz bir millî kahramanın beyanatı süsü verirler.

Kendilerinden sorarsanız, böyle davranmaları sadece komünizme aleyhtafı olmalarındandır. Ve bu Kravçenko'lar, Nikolayçef'ler. Balsanof'lar, Karagözof'lar, yani bütün bu kaatiller, bu kaçaklar' komünizmin aleahtarı oldukları için, iltifatın, itibarın her türlüsünü görmeye fazlasile lâyıktırlar.

Komünizm aleyhtrrlığı demek, câni meddahlığı demek değildir. Ve bizim kanaatimize göre, komünizme aleyhterlık etmek isteyenler, bu arzulurını, kaatil müdafaalarından meded umacak ve kaçak sarhoşları alkışlayacak kadar küçülmeden yapmalıdırlar, Zira bir Kravçenko, memleketinde hürriyet olmadığından şikâyetçi idise, bir Nikolayçef vatanında kurulan rejimi beğenmiyor idise, veya bir Balsanof yurdundaki istibdattan yaka silkiyor idise, bir Karagözof bu kadar hizmetinde çalıştığı kendi memleketinin aleyhinde idiyse, ve bütün bu adamlar, şerefli, namuslu, haysiyetli insanlar idiyseler, onlara düşen hareket, Amerikaya kaçıp vatanlarına söğüp saymak, İngiltereye sıvışıp yurtlarını kötülemek veya Türkiyeye kapağı atabilmek için, birbirinden bayağı cinayetler işlemek değil, kendi yurtlarında can veresiye mücadele etmekti. Nitekim biz de kendi yurdumuzda pek çok hâdiselerden hoşnut değiliz. Değişmesini istediğimiz kanunlar, yıkılmasını gözlediğimiz zihniyetler, çökmesini dilediğimiz usuller var.

Bizde de bu memleketi daha iyi bir hayata kavuşturmak gayesile ve bu milleti çektiği çeşitli sıkıntılardan kurtarmak emelile, siyasî mücadeleye atılanları bekleyen hapishaneler, sürgünler, ezalar, cefalar var.

Fakat bizim vatanperverlerimiz, çok şükür, şu Balsanof'lar, Kravçenko'lar, Nikolayçefler, Karagözof'lar gibi kalp cinsten olmadıkları için, mücadeleleri uğrunda, kendi yurtlarının hapishanelerine gitmeyi, bir yabancı ülkenin koltuğu altına sığınmaya tercih ebiyorlar.

Kendi yurtlarını dertlerinden kurtarmak uğrunda sürgünlere, zindanlara, hattâ işkencelere katlanarak mücadele etmeyi, başka memleketlere kaçıp kendi yurtlarına söğmeye tercih ediyorlar.

Kendi yurtlarında kalıp çarpışmayı, kendi vatandaşlarını öldürüp yabancı ülkelere kaçmıya tercih ediyorlar.

Bizim gazetelerimize düşen vazife de, bize kalırsa, vatanseverliğin böylesini, yani böyle halis olanını alkışlamaktır. Hiç olmazsa, bundan sonra olsun, gazetelerini kahraman maskesi takmış katil fotoğraflarile kirletmesinler. Zira, hareketin bu kadar haincesine komünizm aleyhtarlığı demezler; olsa olsa, katillerin, kaçakların meddahlığını yapafak namuslu vatandaşın vatanperverlik duygularını incitmek derler.

Mücadeleci bir vali öldü

Artvin, Kars, Ardahan ve diğer vilâyetlerde valiliği zamanında, halkın menfaatlerini güden, kanunu çiğnetmeden ve çiğnemeden yeni icraatile halkı memnun eden ve bu uğurda zamanın hükûmetile mücadele eden ve zamanından evvel tekaüde sevkedilen Ali Rıza Ceylân geçen hafta içinde ölmüştür. Kederli ailesine baş sağlığı dileriz.

İç işleri ve Adale

Demir Ahmet

Sayın Bakanlar!

İster kös dinleyin, ister kulak verin sesime.

Ben kurşun akıtılmış en sağır kulaklara, en vurdum duymazlarsa bile sesimi duyurmağa azmettim. Kaldı ki, sizin gibi bir halk hükûmeti olduğunu iddia eden bir hükûmetin iki bakanı, elbet gadre uğrayan bir vatandaşın derdine bakacaktır,

Hem bu mesele, yalnız bir vatandaşın şahsî derdi olmayıp, yıllarca ken dini yıkılmaz bir kuvvet sanan bir insanın söğüp saydığı, döğdüğü, zulmettiği, hakaret ettiği, işkence ettiği bu millet ile o kahhar kara kuvvet arasındadır.

Bu dâva, bir Demir Ahmetle, bir Aziz Nesin ara-
sındaki dâva değil, bir di
tatör bozuntusu ile, İsta
bulu yıllarca kasıp kav
ran bir adamla, haksız, ka
nunsuz muameleye uğra
yan vatandaşlar arasında
davâdır.

Uğradığım bu işkenc
hakaret ve tehdit için i
sene evvel adâlet makam
rına baş vurdum. İdarî ma
kamlar tarafından, adalet
önüne set çekilmiştir, ad
letin işlemesine yol veri
memiştir. Bu meseleyi b
çok defalar gazetelerde ya
dığım halde yine ses çı
mamıştır.

Amerikan sermayesini
Türkiye'ye girmesi ve A
rikadan borç alınması
Türk milletinin menfaatl
rine aykırı olduğunu ya
dığım için, millî menfaa
lere aykırı hareket etm
olduğumdan, 2 numara
Sıkıyönetim mahkemesi ka
rariyle 10 ay hapse ve ü
buçuk ay sürgüne mah
kûm edildim.

Mahkûmiyetimi aske
ceza evinde çekmekteyke
İstanbul eski Emniyet Mü
dürü Ahmet Demir aley
hinde, işkence, tehdit v
hakaret fiillerinden âmm
dâvası ikame edilmek üze
re, bundan on üç ay ev
vel bir dilekçe vermiştim
Bu dilekçe, Örfî idare b
nası içinde odadan oday
iki ay kadar muamele gö
dükten sonra, İstanbul Cu
huriyet Savcılığına haval
edildi.

Dilekçeyi verdiğim ta
rihten itibaren tahmine
üç buçuk ay sonra cez
evinden Cumhuriyet sav
cılığına celbedebildim. Sav
cılık tahkik bürosunda, di
lekçemde yazılı husus
hakkında bir kere dah
geniş şekilde ifadem alına
rak imzalatıldı. Bir cevap
çıkmayınca «Ali Baba» m
zah gazetesinde, ölümüm
den evvel mezkûr dâvanı
görülmesi için İstanbul Cu
huriyet savcılığına hitabe
bir açık dilek neşrettim.

O zaman tutuk bulun
duğum Üsküdar cezaevin
dilekçeyi verdiğim tarihte
beş ay sonra, kabarık bi
evrak tomarı geldi· Bu ev
rakta, bahsettiğim dilekçe
nin Cumhuriyet savcılığın
da bulunmadığı bildiriliyo
du. Vukuu hali tekrar o
duğu gibi yazarak, ceza
evi müdürü kanalıyla bi
dirdim.

Altı ay sonra Adal
Bakanlığı Z. iş. U. M. sa

arına açık mektup

adam kimdir?

495—103 ve 26.1.948 tarihile gelen cevap şu idi:

«İstanbul eski Emniyet Müdürü Ahmet Demir tarafından 16 Aralık 946 tarihinde dövüldüğünden tahkir ve tehdit edildiğinden ve nezarethanede aç bırakıldığından bahisle mumaileyhden şikâyette bulunan İstanbul askerî ceza evinde mevkuf Aziz Nesine, bu husustaki şikâyet dilekçesi ile ilişiklerinin Ahmet Demirin halen Denizli ili valisi bulunması hasebile ve hâkimler kanununun 117-1 maddesine tevfikan gerekli muamelelerin yapılması için 12.12.947 tarih ve 266 sayı ile İçişleri Bakanlığına tevdi edilmiş olduğunun tebliğ olunarak alınacak imzalı kâğıdın gönderilmesini rica ederim.»

Demek ki, sekiz aydır hâlâ Demir Ahmedin mahkemeye verilmesine, adalet önünde hesap vermesine, İçişleri Bakanlığı izin vermedi. Yani idarî makamlar adaletin önünü tıkadı.

Halbuki ayni idarî makamlar, değil bizim bir suçumuzu, suça benzeyen, yahut suça benzettikleri en ufacık hareketimizi görseler derhal, bir saniye vakit kaybetmeden bizi tutar adaletin önüne çıkarırdı.

Mükellefiyet, iş, vergi, vazife yalnız vatandaşlar için midir?

Vatandaş, idare makamları tarafından gadre uğrarsa, hakkını nasıl arayacak, kime baş vuracaktır?

Bu Ahmet Demir kimdir? 936 yılında Edirnede polis müdürü iken bir vatandaşı haksız ve kanunsuz olarak döğmüş, vatandaş bir sene hastahanede yatmıştır.

Bu hadise mahkemeye aksetmiş ve Demir Ahmet üç ay hapse mahkûm edilmiş ve temyiz de bu mahkûmiyeti tasdik etmiştir.

Bu sırada Demir Ahmed'in bacanağı olan Şükrü Sökmensüer emniyet genel müdürü bulunuyordu. Demir Ahmet, üç aylık mahkûmiyetini çekmemiş ve bu mahkûmiyeti affa uğramıştır.

Bütün bunlara mükâfat olarak Demir Ahmet, bacanağı Şükrü Sökmensüer vasıtasiyle İstanbula emniyet müdürü olmuştur. Ve senelerce İstanbul halkını inim inim inletmiş, halkı şikâyet ettiremiyecek kadar korkutmuştur. Bütün bunlara da mükâfat olarak emniyet genel müdürlüğüne terfi etmiş, sonradan Denizliye vali olmuştur.

Bilmem ki, bu dâva geciktirilmek suretile, acaba 25 nci Cumhuriyet yılında ki muhtemel umumî affa mı bırakılmak isteniyor?

Bu dâvadan vazgeçecek değilim. Hiç bir şey yapmasam, bana yaptığı hakaretleri aynen kendisine yapacağım. Ve biliyorum ki, yüksek bir memura ma kamında hakaret ettiğim için derhal beni tevkif edip mahkûm edecekler.

(Devamı sahife 4 de)

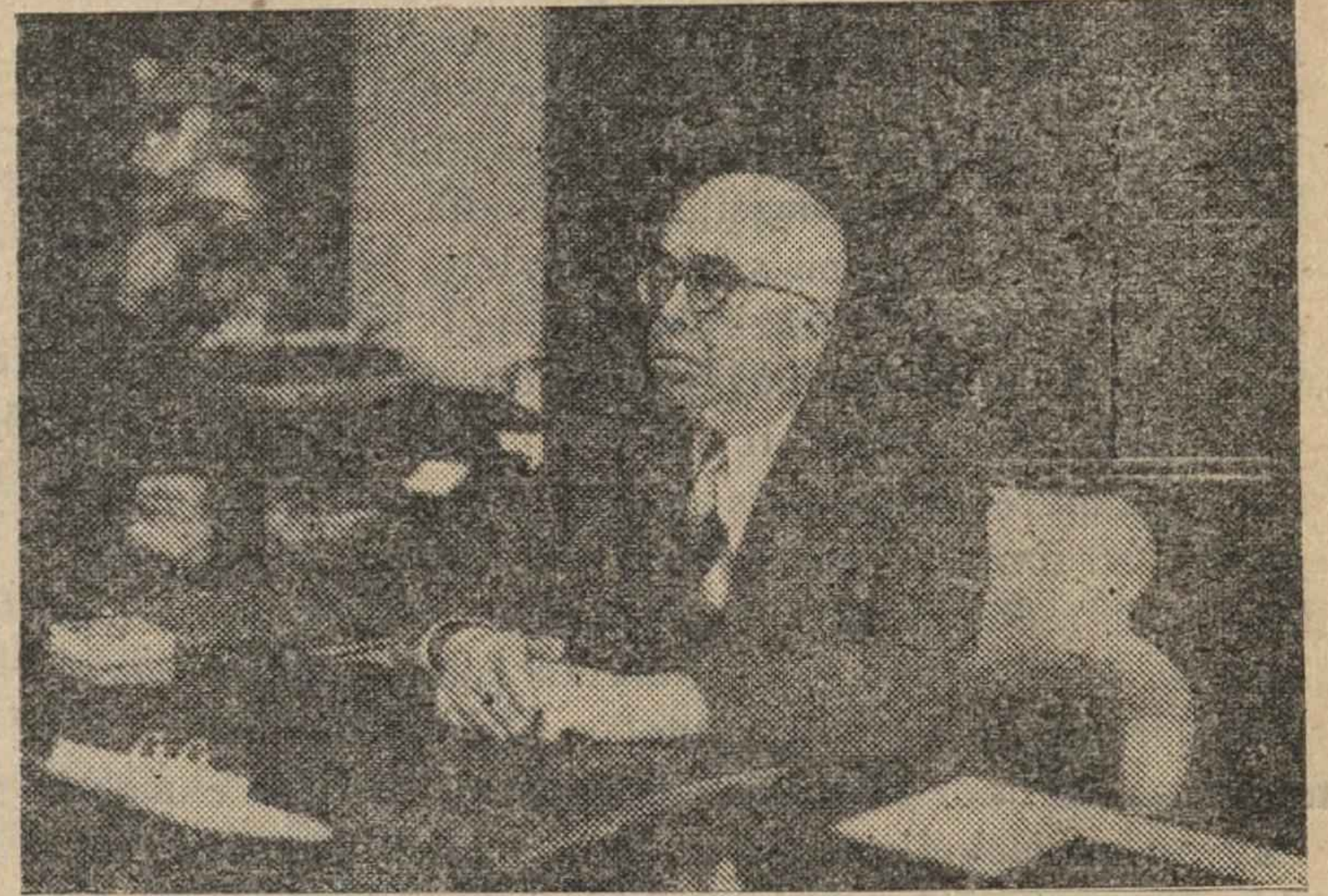
BURSANÂME:

Tarih Bursada ikamet etmektedir

Hemân Cenab-ı hazret-i iktidâr, Bursanâme'nin hitamını âcize müyesser kılsın. Ve dahi velî nimet-i bî minnetimiz devletlû efendûlerimiz hazaratının ömr-ü ikbal-ü şahânelerini müzdâd-ü firavân ve makam otomobillerini dahi şol Bursa cânibine îzam buyura, âmiiiin...

Bursa, altına bir çizgi çek. Bir Mart dokuz yüz kırk sekiz. Satırbaşı. Sevgili kardeşim virgül. Evvelâ mahsus selâm idüp nokta, nokta, nokta. Arif olan anlar lafımızın gerisini· Hâtırı şerifinizi istifsâr ederek, beş vakit de beş bin kerre (buralarını içinden oku, zülfü yara dokunur.)

Eğer bizim taraftan sual edecek olursan.. İşte o zaman kele sürülecek aklın yok demektir. Zira bizim taraf battı balık, yan gider durumdadır. Ölmüş eşeğin kurttan korkusu olur mu? Oluyor işte; insanlar eşek olduktan kelli. Eskiden ferman padişahın, dağlar bizimdi. Bursada ferman da, dağlar da, haşmetlû vali paşa hazretlerinin. Ol sebepten Uludağ'dan geçemedim, amma, feryad-ı figanım kûh-i Keşiş'ten geçti. Yine ol mangır sebebile Çelik palasa dahi gidemedim. Şimdilik Bursa şehrinin bir kenar semtinde kâin bir han odasında imrar ı hayât ve intizar-ı memât eyleyen bir sarı çizmeli Memmedim. Ben beni bildim bileli şu Bursayı bir gidip göreyim derdim. İçecek suyumuz bu güne kısmetmiş. Amerikalılardan borç almıyalım dediğim için meğer Bursaye sürülecekmişim.

Bursanın müthiş ve muhteşem valisi Haşim İŞCAN

Madem ki geldik gördük, anlatalım. Bursayı herkes bir türlü görür. Kimi Çelik palasın kalöriferli odasında, pencerenin tül perdesini aralar, buğulu camı silip Bursayı seyreyler. Kimi Uludağın en sivri ucuna oturup seyreyler. Kimi senin, kimi benim gibi.. Bakalım biz nasıl seyreyledik eşkâl-i hayatı Bursanın nemli havasında. İnsan dünyanın her tarafında tarih okuyabilir. Fakat Bursada tarihi görür, koklar, duyar, ellersin, tarihin üstüne basar geçersin. Bursayı bilmek tarihi bilmek demektir. Efendim bu Bursa şehri tam iki bin beşyüz yaşında. Eğer bir tarihe de bakarsan, Nuh Peygamberin oğlu Sâm, Bursaya gelmiş de, iç kalenin bir taşına, kaleyi tamir ettirdiğini yazmış. O zaman Bursanın yaşı beş bin yani Bursa, İstanbuldan iki defa daha ihtiyar oluyor. Bir rivayete göre de Bursayı Kartacalı Annibâl kurmuş.

Yirmi iki ayar kız oğlan kız bayan Meryem, bay İsayı bir rivayete göre marangoz Neccardan, bir rivayete göre de ruhül - kudüsten - ne çapkın ruhmuş şu ruh-ül kudüs - peydahlayıp dünyaya çıkarmadan çoook asırlar evvel Trakyadan Anadoluya muhaceret başlamiş.

İsa doğmadan 1050 yıl evvel «Thyni» adlı kabileler Trakyadan gelip şimdiki Bursaya ve etrafına yerleşmişler. Thyni isminden, bunların oturduğu yere; Bithynia demişler. Yine İsadan 550 sene evvel bu ülkeye Prusias isminde bir kral hükmedermiş. İşte bu kral Uludağ'ın eteğine bir şehir kurmuş. Prusias ismindeki bu kralın ismine uydurup bu şehre «Prusa» şehri demişler. Derken derken Bursa olmuş. Bu ilk mektubumda seni bir hayli sıktım. Gelecek mektuplarımda bu günkü Bursayı anlatmıya çalışacağım. Bir vali peşası var, aman Allah... Seksen mektup yazsam yalnız oturduğu sarayı anlatamam.

Her ne hâl ise. Hitam buldu kelâm, baki selâm. Bir nokta koy imza. Bursada sürgün Dolarzede sarı çizmeli Memmet.

Gülmek, gülümsemek ve ağlamak

İnsan; söyleyen ve düşünen bir hayvandır. içtimaî bir mahlûktur diye tarif edenler olduğu gibi gülen ve ağlayan bir hayvandır diye de tarif edenler vardır.

Nükte yaptıklarını sanan ne zavallı insanlar vardır ki, önce kendileri gülerler, sonra yanındakiler adamın mevkiine göre gülümser, kahkahalar atar, katılırlar. Öyle akıl ve zekâ züğürdü adam lar da vardır ki, gülünecek bir nükteye neden sonra ve herkes güldüğü için gülerler. İnsan istemeden.

"Ey hıred - bahş-ı asfıya-yi ibâd
Ne alık bendeler yaratmaktasın„

der. Birinci dünya harbi sıralarında, Bayezit umumî kütüphanesinin önüne kitaplarını yayıp satan Azerî bir kitapçı vardı. Bu fakir ve gönlü gani adamın her sözü bir nükteydi. Bir gün bir çocuk Mirzâ'dan bir hendese kitabı alır. Bir az sonra çocuk gelir, kitabın yanlış olduğunu söyler, başka bir kitap ister. Bu kitap, Mirzada yoktur. Çocuk parasını geri ister. Mirza sinirlenir. Çocuk gider, bir müddet sonra; bir polisle gelir. Polis: «Hadi der, gel... Seni komiser istiyor.»

«— Men gam-ı ser (baş ağrısı) istemirem, safa-yı dil (gönül safası) istirem ! »

Bunu bir gün bir yerde hikâye etmiştim. Herkes gibi bir zat da dinledi. Fakat herkes gibi gülemedi. Epice sonra sordu :

— Peki, sonra, polis kitapçıyı götürmüş mü?

Hikâyenin, o nükteyle biteceğini anlatmaya imkân yoktu tabiî.

Mirzanın bir güzel nüktesini daha duydum. Bir gün birisi «bu harbin sonu ne olacak?» diye sorar. Mirza;

— Hansi herp? der.

Soran zat :

— Yahu der, dünya birbirine giriyor, sen hâlâ hangi harp diye soruyorsun ?

Mirza;

— Ağa der buna herp demezler, buna tenzil i nüfus! derler.

«Güleriz ağlanacak halimize»

Mısraı ile,

Oldu sermaye-i hayret bize bim-ü ümmid,
Bilemem eyliyecek hande midir, girye midir?

« Yani » ümit ve korku bize şaşkınlık verdi. Hem umuyoruz, hem korkuyoruz. Vadediyorlar, umuyoruz. Bir eser göremeyince korkuyoruz. Bilmem ki bu hâle gülmeli mi, ağlamalı mı?» beytini ne zaman hatırlamıyoruz ki,

Nice sözler vardır ki, söyleyenlere karşı Adanalı Ziyanın «size kul köle olur, bazen de bir hizmetçi kesiliriz; yalnız siz de âlemi güldüren şu sözleri kaldırın, olan olsun, biten bitsin» demek olan;

"Size abid oluruz, gâh çâker-i ahkar
Cihana muris-i hande beyân-ı kaldırınız„

beytinin manasını düşünürüz.

Ferit Kam:

"Unsur-u handemizin girye-i bed-bahtândır
O sebepten dolayı çok gülemez merd-i hakim„

Yani «Bahtı kötü kişilerin ağlayışı, gülmemizin aslıdır. Gülenler onların ağlaması yüzünden güler. O sebepten düşünen kimse gülemez.

Hakikaten içkili gazinolarda gördüğümüz mükellef sofraları dolduran insan yığınlarının öyle manasız ve lüzumsuz kahkahalarını duymuşuz, öyle içten sarsılmışızdır ki. Bir rakı sofrasında bir gece de kaç yoksulun rızkı yeniyor. Ne yapalım, kader böyle diyenlere karşı nasıl gülümsemiyelim?

Vaktile akıl-danâ bir adam varmış. Kabilesi, ne müşküle uğrasa, ona baş vururmuş. Kabile halkı bir gün çölde fil izine rastlamışlar. Hiç fil görmedikleri için düşünmüşler, düşünmüşler, fakat bir şeye benzetememişler. Yine o uluya baş vurmuşlar. Adam izin bulun-

(Devamı sahife 4 de)

Bu yem borusu daha ne kadar ötecek?

Yazan: Mustafa BÖRKLÜCE

İkinci dünya harbinin patlaması ile, iki ateş arasında kalan memleketimiz, kendi siyasetine göre bir takım tedbirler almak için, fazla masrafa boğuldu. Bu sebepten devlet bütçesi günden güne kabardı. Bütçe açığını kapayacak yeni gelir kaynakları bulunamayınca emisyona (yeniden kağıt para basmak) baş vuruldu. Neticede enflasyona (paranın kıymetten düşmesi sebebile, fiyatların yükselmesi) sürüklendik.

Eğer devlet samimi şekilde devletçi bir politika güderek, yeni şartlara hazırlıklı girseydi, harp devamınca memleketimiz yüzde yüz zengin olurdu. Ne yazık ki, yirmi beş yıl, memleketi ağır bir baskı altında ezerek milleti sömürenlerin menfaatı, kütlenin menfaatine üstün geldi. Karaborsa, vurgunculuk aldı yürüdü. Hesapsızlığı kitapsızlığı, düzensizliği, derbederliği ortaya koymak için bir tek misal yeter: Zonguldaktan çıkan kömürü başka limanlarımıza taşıyacak vasıtaları bile ayarlıyamadık. Kömür memleketinde kömürsüz buğday memletinde ekmeksiz hayvan memleketinde etsiz, su memleketinde susuz kaldık. Bunun gibi her sahada karma karışıklık başladı. İçinden çıkılmaz bir duruma düştük. Böylece hayat pahalılığı, harp içindeki memleketlerden beş altı defa fazla arttı. Bu durumdan zarar gören geniş halk kütleleri, tahammül edilmez şekilde, hâlâ kıvranmaktadırlar. Bu zor durumu,, Aksaraylı kadının, pazardan evine taşıdığı dolu zenbili, İngilterede kral bile bulamıyor diye inkâr eden eski Başbakan Recep Peker ve arkadaşlarından başka herkes görmektedir.

Gazetelerde beyanatta bulunan, kürsülerde konuşan devlet adamları hâlâ hayatın ucuzlayacağından, halkın kısa zamanda refaha kavuşturulacağından dem vurup duruyorlar. Halbuki harp biteli üç yıl oldu.

Şimdi biz işin aslına gelelim:

Pazardaki emteanın değişmesine kâfi gelen para miktarından fazla para sürüldü mü, bir değiştirme vasıtası olan para emteasının da fiyatı, «arz — talep, kanunu» na göre düşer. Bizde olan budur. Birinci dünya harbinden bu güne kadar cereyan eden olay, kısaca gözden geçirilirse hakikat kendiliğinden meydana çıkar. Birinci harpte, altın karşılığı çıkarılan banknotlar, kısa bir müddet, altınla beraber bir fiyat taşıdı. Fakat, basılmağa devam edilen bank-not miktarı arttıkça; fiyatı düştü. Neticede bir altın, sekiz kağıt lira mukabili oldu. Birinci dünya harbinden ikinci dünya harbine kadar, durum böylece devam etti Harp bittikten sonra, para vaziyeti değişmedi.

İkinci dünya harbinin yarattığı yeni şartlar yüzünden, kağıt para adedi arttırıldıkça fiyatı düştü. Nihayet bu gün bir altın 35-40 lira kağıt para mukabili elde edilmektedir. Şimdi gözümüzün önünde devam eden bu gidişle, nasıl olup ta, eskisi gibi bir altın sekiz lira kağıt paraya inecektir? Bu suretle de hayat ucuzlayacak, halk refaha kavuşacaktır. Yani halka daha ne kadar zaman yem borusu çalınacak?

Vaktile yem borusu çalan zeki adam, kısa bir müddet için, hayvanları aldatmış ve müsbet iş yapmıştır. Fakat biz Ummanda çalkana çalkana, yüzen bu dümeni kırık hayat gemisinin yanaşacağı bir sahil göremiyoruz.

Ahmet Demir denen adam kimdir

(Sahife 3 den devam)

dir. O zaman da, adalet makanizmasının işlemesine mani olanların vicdanları müsterih olsun.

Ben bu mahkemeyi, belki de kaybedeceğim. Çünkü bazı sicil kullarının nasıl şahadette bulunacağını bilmiyorum, Fakat elbette madenî cesaret sahibi namuslu şahitler de bulacağım.

Ve mahkeme huzurunda, Demir Ahmedin ne mal olduğunu gösteren delil, vesika ve şahitlerle konuşacağım.

Siz memleketteki kötülüklerin meydana çıkmasını istemiyor musunuz? Öyle ise müsaade edin de bu dâva açılsın. Demir Ahmetle görülecek hesabımız var. Ona vatan ve millet haininin kim olduğunu öğretmem lâzım geliyor.

Oyalama

İkinci cihan harbinin sonlarına doğru Meksikalı gazeteci Oktavio Novaro, meşhur İngiliz edîbi Bernar Şav ile yaptığı bir röportajda şu suali sormuştu.

— Bu harbin sonunda İngilterede veya başka memleketlerde içtimaî bir inkılâp olacak mıdır?

Bernar Şav'ın çevabı şudur:

— Mutlaka zaruri değildir. Eğer idareci ve mülk sahibi sınıflar piroletaryaya kâfi miktar tavizatta bulunurlarsa ve imtiyazlarından onların kabul edebileceği bir fidye-i necat verirlerse inkılâp denilebilecek vahim bir sarsıntı olmıyaçaktır

Aksi taktirde Marksist sınıf mücadelesi, İspanyada olduğu gibi bir dahilî harp çıkarabilir.»

Bernar Şav'ın bu cevabına dikkat etmek lazımdır Hâkim zümre, ezilen, istismar edilen halk kütlesine daima yem borusu çalıyorsa bu, oyalamak içindir. yani halk kütlesine damla damla fidye-i necat vererek, kendi mevkilerini bir müddet daha sağlama alıyorlar.

Bernar Şav'ın şu cevabı, niçin Türkiyeye gerçek demokrasi ve hürriyetin gelmediğini, niçin halkın oyalandığını anlatmaya kâfidir sanırız.

Rıfat Ilgaz

Arkadaşımız Rıfat Ilgaz, yatmakta olduğu Haydarpaşa intaniye hastahanesinden, müddeti dolduğu için çıkmış ve yeniden Cerrahpaşa hastahanesi verem pavyonuna yatmıştır.

Ansiklopedik halk bilgileri

Enflasyon ve emisyon nedir?

Birisinin elinde yiyeceğinden fazla ekmek var ve bu adamın ete ihtiyacı var. Başka birinin de eti var, fakat ekmek istiyor. Bu iki emteayı değiştirmek için değerlendiren üçüncü emtea paradır.

Para, birbirile değişmeye hazır iki emteayı ayarlayan üçüncü bir emteadır.

Enflasyonu anlatmak için bir misâl daha alalım. Farz edelim ki bir pazarda karşılıklı olarak birbirile değiştirilecek yüz çeşit emtea var. Bunları değiştirmeye aracı olan para da 100 liradır. Ve farzedelim ki bu yüz çeşit emteanın değerleri de birbirine denktir. Bu takdirde her emtea bir liraya pazardan alınabilir.

O halde bu 100 lira pazardaki emteayı birbirlerile değiştirmeğe, yani insanların ihtiyacına yetiyor. Hal böyle iken piyasaya 100 lira yerine 200 lira sürelim.

O zaman, pazardaki emteanın değerleri değişmediği halde fiyatları fırlar. Evvelce bir lira olan bir mal, iki lira olur Yani pazardaki emteanın fiyatı fırlamış, buna mukabil bir değiştirme emteası olan paranın kıymeti düşmüştür.

Herkesin bildiği gibi harp seneleri içinde ve hâlâ memleketimizde, bir çok miktarda para dönüyor. Piyasa para ile dolu idi. Harpten evvel meselâ günde 1 lira gündelik alan şimdi 5 lira 10 lira alıyor. Fakat bu bir sürü kâğıtla pazara gidince, evvelce bir liraya alabildiği emteayı bile alamıyor. Çünkü piyasaya ne kadar bol para sürülmüşse, paranın kıymeti o kadar düşmüş, pazardaki emtealarının fiyatı da o kadar yükselmiş olur. İşte bu hale, yani fiyatların kabarıp yükselmesine «enflasyon» denir.

Halk eline bol para geçtiği için fazla kazandığı zehabına kapılır. Fakat gerçekte bu hayat pahalılığına sebep olur ki, neticede bu da hiç şüphesiz geniş halk kütlesinin zararınadır. Bu durumdan kimler faydalanır? Bu durumdan, günlük kazancı, günlük ihtiyaç ve sarfiyatından fazla olanlar, sarfiyatlarından artan paraları toplamak suretile faydalanırlar ki, bunlar da karaborsacılar, vurguncular, büyük tüccar, fabrikatör ve bol maaşlı büyük memurlardır. Acaba devlet hangi sebeple, piyasaya fazla kâğıt para sürerek, fiyatların yükselmesine, yani hayatın pahalılanmasına sebep olur? Bunun bir çok şebepleri vardır. Türkiyede enflasyon şu sebeplerle meydana gelmiştir.

1 — Takip edilen dış politika sebebi ile devlet masraflarının artması.

2 — Bürokrat bir kafa ile bol memur kadrosu beslemek.

3 — Hayat pahalılığından halk aleyhine faydalanan zümrenin menfaati.

4 — Takip olunan dış politika icabı bağlı olduğumuz ticarette bulunduğumuz büyük devletletin menfaati.

Ve daha bir çok sebepler.

Devletin piyasaya süreceği bank-not miktarını mevcut altın stoku ayarlar. Yeniden kâğıt para basarak piyasaya sürmeye de emisyon denir. Emisyon arttıkça kâğıt para ile altın para arasındaki fark da artar. Birinci dünya harbinde bir kâğıt lira bir altın lira karşılığı iken, sonradan yapılan emisyonlarla bir altın lira, sekiz kâğıt lira oldu. İkinci dünya harbinde ve şimdi ise, enflasyon ve yeni emisyonlarla bir altın lira, 35—40 lira kâğıt para ile elde edilmektedir.

Gülmek, gülmemek ve ağlamak

(Sahife 3 den devam)

duğu yere gelmiş, bakmış, bir daha bakmış. Önce ağlamış, sonra da gülmüş.

— Neden ağladın, sonra da neden güldün? diye sormuşlar.

Gevap vermiş :

— Ağladım, çünkü benden sonra bu zavallılar, bir müşküle uğradıkları vakit kime başvuracaklar. Güldüm, çünkü bu izlerin ne olduğunu ben de bilmiyorum.

Bir diktatöre bel bağlıyan, bir insanı putlaştırıp ona hayatlarını bağlıyan milletlere bu hikâye iyi bir örnektir.

Bizim halk edebiyatımız hiciv bakımından zengindir. Hakikî hayat halktadır ve halkındır. Bu yüzdendir ki, divan şair ve nâsirleri, divân tekniğine sadık kaldıkça üşütecek nükteler yapmışlar, iğrenecek fıkralar düzmüşler, utanılacak hikâyeler uydurmuşlardır. Hattâ halkın ifadesi olan Karagöz, nasıl bilgiç Hacıvatla alay etmiş, halkı temsil eden kavuklu, nasıl allâme taslağı pişekârla eğlenmişse, halk da Fuzulî'ye, Bakî'ye, Nedim'e ve daha sonrakilere uydurma şiirler söyleterek eğlenmiştir. Halk yalnız onlarla değil, onların uydurma bilgilerile de alay etmiştir. Onların «kaziyye» si, halk dilinde «Kazın ayağı» onların mustalah sözleri, halk için alay mevzuu olmuştur.

Bizde hakikî hiciv, ancak tanzimattan sonra başlamış ve bunun en muvaffakiyetli nümunelerini, hayatımızdan ve hayattan alarak nesirde roman ve fıkralarile Hüseyin Rahmi ve Ahmet Rasim, şiirde de Eşref, Adanalı Ziya, Ferit Kam ve Neyzen Tevfik vermiştir.

Ferit Kam bir kıt'asında;

"Beşeriyyet denilen kütle-i bî idrâkin
Geçmemiş bir günü bak, dağdağasız, kavgaasız
Gülene ağlamalı, ağlayana gülmelidir,
İşte âlem buna derler, ötesi manâsız."

der.

Devirler boyunca bir avuç insanın gülmesi için ağlayan halk kütlesinin bir gün gelip ağlamayacağına, insanların yalnız ve yalnız güleceğine inanmıyan insanın haline ağlamak gerektir.